

Przejawy oraz powody zachowań agresywnych wśród wychowanków MOW¹

Symptoms and reasons for the aggressive behavior of Youth Educational Centers charges

Streszczenie: Artykuł poświęcono problematyce zachowań agresywnych wychowanków Młodzieżowego Ośrodka Wychowawczego w Jaworku. Ukazano rozmiar zjawiska, jego przyczyny, dominujące formy oraz profilaktykę.

Słowa kluczowe: *agresja, wychowanek, przyczyny zachowań agresywnych, resocjalizacja*

Abstract: The article is dedicated to the problems of aggressive behavior of juveniles of the Youth Educational Center in Jaworek. The size of the phenomenon, its causes, dominant forms and prophylaxis are also shown.

Keywords: *aggression, pupil, reasons for aggressive behaviors of youths, resocialization*

W okresie ostatnich kilkunastu lat zanotowano wysoki wzrost przejawów zachowań przestępczych, wandalizmu oraz obojętności ludzi na cudzą krzywdę. Badania monitorujące patologię środowiskową wskazują, iż osobami przejawiającymi wyżej wymienione zachowania patologiczne najczęściej są młodzi ludzie. Brutalność środowisk nieletnich przybiera niebezpiecznie duży rozmiar, o czym świadczy zainteresowanie się tym zjawiskiem mediów, jak również środowiska naukowego, które poświęca coraz więcej badań, próbując dociec przyczyn tychże zachowań.

O przejawach zachowań agresywnych stosowanych w środowisku młodzieży słyszy się każdego dnia. Szczególnie zagrożonym miejscem wydają się placówki typu szkolno-wychowawczego, wychowawcze oraz zakłady zamknięte

---

¹ Artykuł powstał na podstawie pracy magisterskiej, Blicharz M., „Zachowania agresywne w MOW w Jaworku”, Siedlce 2017.

dla osób nieletnich. Trudnym do określenia wydaje się rozmiar zjawiska zachowań agresywnych w oparciu o przeprowadzone badania, gdyż brakuje niezależnych i niesprzecznych danych określających skalę zagrożenia. Informacje odnoszące się do aspektów zjawiska agresji często są niewiarygodne bądź niedokładne, między innymi z powodu utajniania wielu aktów agresji. Mając świadomość narastającej skali przejawów stosowania zachowań agresywnych, należy dołożyć wszelkich starań, aby zachowania te zostały zminimalizowane.

Zgłębiając literaturę przedmiotu oraz wyniki publikowanych badań, można stwierdzić, że przejawy zachowań agresywnych prezentowane przez młodych ludzi stanowią poważny problem, budząc tym samym usprawiedliwiony niepokój społeczeństwa. Trzeba nadmienić, iż znaczne eskalowanie zjawiska agresji alarmuje zarówno środowiska medialne, jak i naukowe. W opracowaniu tym przedstawione zostaną wyniki badań, które ułatwią zrozumienie problemu oraz pomogą w dotarciu do przyczyn leżących u podstaw badanego problemu.

Badania zostały przeprowadzone w Młodzieżowym Ośrodku Wychowawczym w Jaworku za pomocą narzędzia badawczego, jakim był autorski kwestionariusz ankiety. Przebadano trzydziestu pięciu wychowanków.

Młodzieżowy Ośrodek Wychowawczy w Jaworku jest miejscem, w którym umieszczani są wyłącznie chłopcy w wieku od 13. do 18. roku życia, na podstawie wyroku sądu. Podejmowane są względem nich działania wychowawczo-resocjalizacyjne i edukacyjne. Ośrodek zapewnia wychowankom możliwość kontynuowania nauki szkolnej od klasy szóstej do ósmej szkoły podstawowej oraz dwóch klas szkoły branżowej o profilu kucharz. Po skończeniu zajęć szkolnych wychowankom oferowany jest szereg zajęć o charakterze rewalidacyjnym, socjoterapeutycznym oraz wykonywanie pracy na rzecz Ośrodka. Socjoterapia niejednokrotnie odbywa się poza terenem Ośrodka, w trakcie wyjazdów na basen, do kina, teatru bądź muzeum. Działania te mają na celu inkluzję społeczną wychowanka oraz modelowanie jego postaw prospołecznych.

W chwili przeprowadzanych badań w ośrodku przebywało trzydziestu pięciu wychowanków w wieku od trzynastego do powyżej siedemnastego roku życia. Celem badań była identyfikacja dominujących form agresji wśród wychowanków MOW w Jaworku, a także wyznaczenie skali tego zjawiska oraz określenie istotnych różnic pomiędzy wiekiem, czasem pobytu w MOW, środowiskiem pochodzenia rodzinnego a badanym zjawiskiem zachowań agresywnych.

Dokonując diagnozy zachowań agresywnych przejawianych przez nieletnich przebywających w MOW w Jaworku, ważne jest określenie rozmiaru

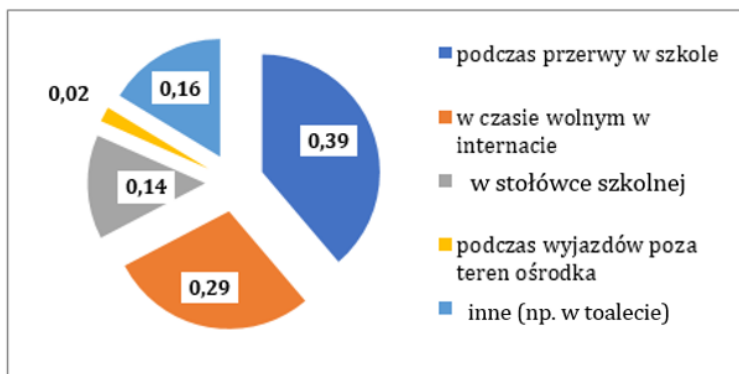
tego zjawiska. W celu uzyskania informacji na ten temat zadano wychowankom kilka pytań ankietowych. Pierwsze z nich miało na celu uzyskanie informacji o codziennych sytuacjach, w których dochodzi do zachowań agresywnych na terenie ośrodka. Udzielone odpowiedzi zostały zaprezentowane na wykresie 1.

Najczęściej chłopcy wskazywali, że do zachowań agresywnych dochodzi na przerwach w szkole oraz w czasie wolnym, w internacie. Podczas przerw w szkole zawsze wyznaczony jest nauczyciel dyżurujący, dlatego zastanawiający jest fakt, dlaczego mimo to dochodzi do takich sytuacji. Możliwe, iż wychowawcy boją się interweniować, dlatego lekceważą bądź celowo nie zauważają trudnej sytuacji. Miejscem, w którym dochodzi do zachowań agresywnych, okazał się także internat, w którym wychowankowie przebywają po zajęciach i w czasie wolnym. Dlatego też nasuwa się wniosek, że wychowankowie nie potrafią w sposób konstruktywny zarządzać swoim czasem wolnym.

Podsumowując, zasadne wydaje się stwierdzenie, iż do zachowań agresywnych najczęściej dochodzi w momencie, kiedy niemal wszyscy wychowankowie przebywają na małej przestrzeni jednocześnie. Dlatego ważne jest, by wychowankowie mieli możliwość samodzielnego organizowania sobie czasu wolnego, lecz nie wszyscy w jednym czasie. Powinni mieć czas wolny naprzemiennie, wtedy podczas gdy jedni mieliby zorganizowane zajęcia, inni mogliby spróbować znaleźć konstruktywny sposób spędzania czasu.

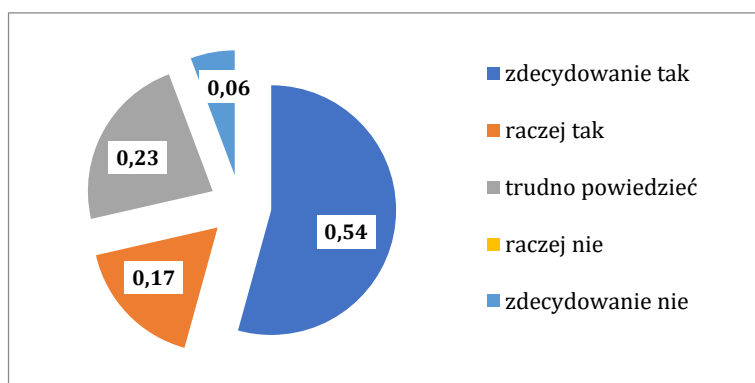
Miejsca wskazane przez osoby badane, w których najczęściej dochodzi do zachowań agresywnych, to te, w których przebywa wielu wychowanków jednocześnie. Słuszne zatem było zadanie pytania, ilu z nich było świadkiem przemocy. Odpowiedzi twierdzącej udzieliła nieco ponad połowa respondentów, co podkreśla wagę badanego problemu. Zastanawiające jest, w jaki sposób reszta wychowanków uniknęła bycia świadkiem sytuacji agresywnych?

Zapytano wychowanków, czy podczas pobytu w ośrodku sami stali się ofiarą przemocy. Z odpowiedzi badanych wynika, iż duży ich odsetek przeżył taką sytuację (wykres 3). Z tej analizy wynika, że część wychowanków nie była świadkiem przemocy, zwyczajnie stała się jej ofiarą. Dla podopiecznych bycie świadkiem a bycie ofiarą przemocy stanowi odrębny, niczym ze sobą niezwiązany aspekt. Wychowankowie uważają, że fakt bycia ofiarą uniemożliwia jednoczesne bycie świadkiem przemocy.

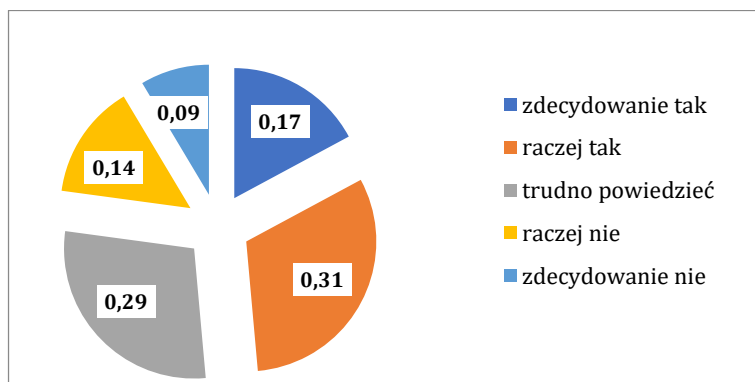
Wykres 1. Situations codzienne, w których dochodzi do zachowań agresywnych

Źródło: Opracowanie własne.

Wykres 2. Odpowiedzi dotyczące bycia świadkiem zachowań agresywnych

Źródło: Opracowanie własne.

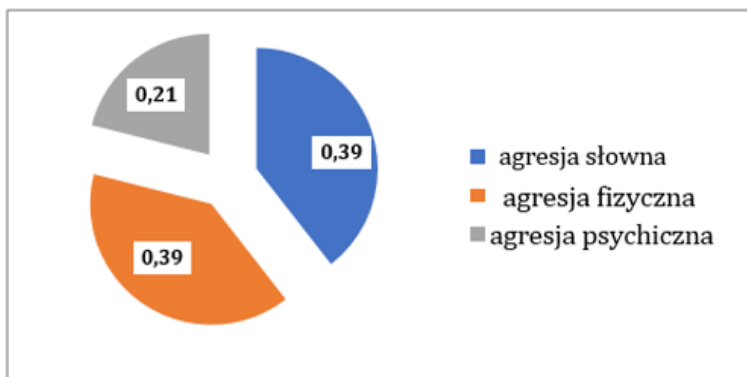
Wykres 3. Osoby badane jako ofiary zachowań agresywnych

Źródło: Opracowanie własne.

Z poprzednich odpowiedzi wychowanków wynikało, iż część z nich stała się ofiarami przemocy. Chcąc dokładnie zbadać to zjawisko, zapytano, jaki rodzaj przemocy stosowano wobec nich. Respondenci równie często wskazywali przemoc słowną i fizyczną. Przemoc psychiczna była wybierana przez nich nieco rzadziej. Konkludując, można stwierdzić, iż używanie wobec siebie nawzajem wulgaryzmów w postaci obelg i wyzwisk przez wychowanków MOW w Jaworku nie jest uważana przez badanych za formę przemocy psychicznej, a raczej jest uznawana za powszechną formę komunikowania się (wykres 4).

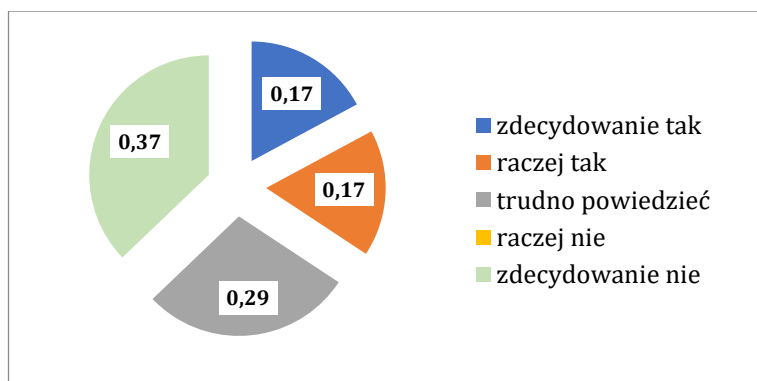
Bycie ofiarą przemocy nakłada na człowieka ogromny ciężar, z którym trudno jest sobie samemu poradzić. Dlatego zapytano wychowanków, czy jeśli byli świadkami przemocy bądź stali się jej ofiarą, to zwrócili się o pomoc do wychowawców placówki. Część wychowanków udzieliła odpowiedzi twierdzącej, jednak duża liczba wychowanków odpowiedziała, że zdecydowanie nie (wykres 5). Od razu nasuwa się pytanie, dlaczego wychowankowie nie proszą o pomoc. Czy można wnioskować, iż osoby badane nie mają zaufania do wychowawców, boją się bądź wstydzą rozmawiać o zaistniałej sytuacji? Wydaje się, że odgrywa tu przede wszystkim rolę strach przed konsekwencjami, jakich dana jednostka może doświadczyć od innych wychowanków, czyli wykluczenia, ostracyzmu, przemocy fizycznej i psychicznej.

Znając rozmiar zjawiska zachowań agresywnych w MOW w Jaworku, zadano również pytania, które miały na celu poznać przyczyny prezentowanych zachowań agresywnych. Wychowankowie najczęściej wskazywali na walkę o pozycję w grupie rówieśniczej, różnicę zdań, agresję słowną. Niepokojący jest fakt, iż młodzi ludzie przekonani są o tym, że pozycję w grupie buduje się siłą fizyczną i ona jest wyznacznikiem wartości danej jednostki. Podobnie jest z różnicą zdań – rację ma nie ten, kto używa słusznych argumentów, lecz ten, kto jest silniejszy i potrafi narzucić swoją wolę innym. Można wnioskować, że wyuczone wcześniej przez wychowanków wzorce przekładają się na ich myślenie o relacjach międzyludzkich. Wśród przyczyn zachowań agresywnych pojawiła się także odpowiedź, iż może nią być informacja, dotycząca powodu, z jakiego ktoś został umieszczony w placówce MOW (wykres 6).

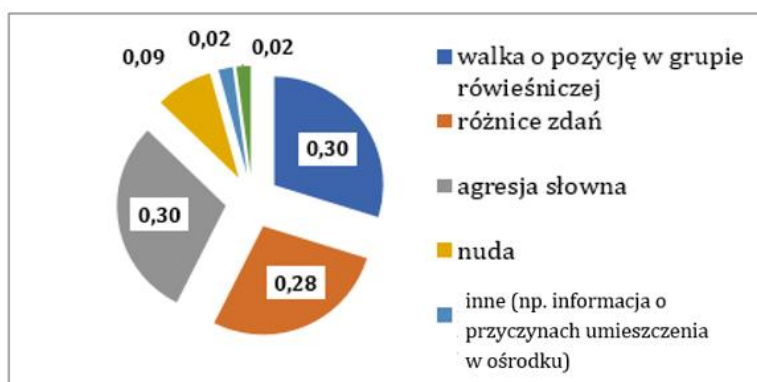
Wykres 4. Stosowane wobec wychowanków rodzaje zachowań agresywnych

Źródło: Opracowanie własne.

Wykres 5. Zwracanie się wychowanków z prośbą o wsparcie do wychowawców

Źródło: Opracowanie własne.

Wykres 6. Przyczyny stosowanej agresji w MOW

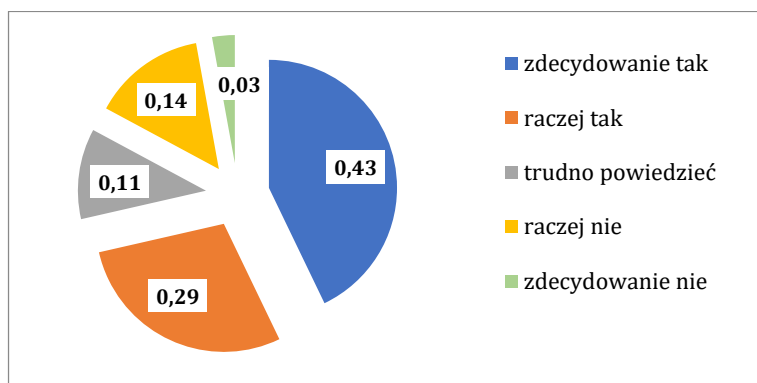
Źródło: Opracowanie własne.

Istotne wydawało się także zwrócenie uwagi na to, ile wychowankowie mają w ciągu dnia czasu wolnego. Odpowiedzi badanych wskazały, iż zdecydowanie więcej niż godzinę. Biorąc pod uwagę wcześniejsze odpowiedzi respondentów, świadczące o tym, iż często do zachowań agresywnych dochodzi podczas czasu wolnego w internacie, nasuwa się pytanie, czy nie powinno się ograniczać czasu wolnego wychowankom MOW bądź czy nie powinni być wspierani przez wychowawców w racjonalnym gospodarowaniu czasem wolnym.

Aby móc rzetelnie mówić o tym, iż wychowankowie mają kłopot z organizacją własnego czasu wolnego, zapytano, co robią, kiedy mają czas na odpoczynek. Najczęściej udzielonymi odpowiedziami były: ćwiczenia, słuchanie muzyki oraz sen (wykres 8). Z poprzednich odpowiedzi wynika, iż badani mają więcej niż godzinę czasu wolnego, mogą więc ćwiczyć, słuchać muzyki i położyć się spać. Zastanawiające jednak wydaje się, czy taka rutyna dnia codziennego pozwala wychowankom na dobre samopoczucie, czy raczej skłania ich do łamania regulaminu.

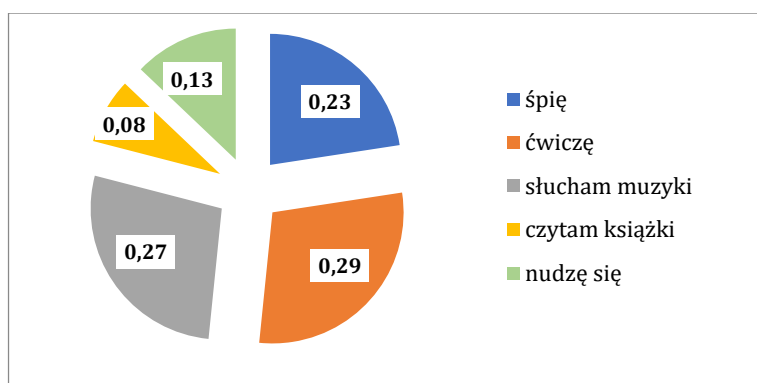
Wiedząc, w jaki sposób badani spędzają czas wolny, oraz wnioskując, że ciągłe powtarzanie tych samych czynności może nie pozwalać na ich dobre samopoczucie, zapytano, w jaki sposób odreagowują sytuacje problemowe. Znaczna część wychowanków odpowiedziała, że słucha muzyki. Należy zaznaczyć, że pojawiły się także osoby, które nie posiadają umiejętności odreagowywania negatywnych emocji i nie robią tego wcale (wykres 9). Nasuwa się wniosek, że w trudnej sytuacji osoby badane włączają muzykę, należy jednak zauważyć, że często jest to utwór jeszcze bardziej skupiający wychowanka na problemie bądź potęgujący jego frustracje.

Wartością nadrzędną w Młodzieżowym Ośrodku Wychowawczym jest zapewnienie wsparcia osobom tam przebywającym. Wychowanków zapytano, czy jeśli pojawiają się problemowe sytuacje, to mogą liczyć na wsparcie wychowawców. Niestety, zaledwie kilka osób odpowiedziało twierdząco (wykres 10). Taka sytuacja może świadczyć, że w większości przypadków wychowankowie w środowisku rodzinnym, poza ośrodkiem, musieli radzić sobie sami z sytuacjami problemowymi. Nie otrzymywali odpowiedniego wsparcia od swoich opiekunów, co rzutuje na brak chęci szukania pomocy u wychowawców bądź odtrącanie jej. Nierzadko wychowankowie pochodzą ze środowiska kryminalnego, w którym uczą się rozwiązywania problemów w społecznie nieakceptowany sposób, często przy użyciu przemocy fizycznej czy na przykład kradnąc.

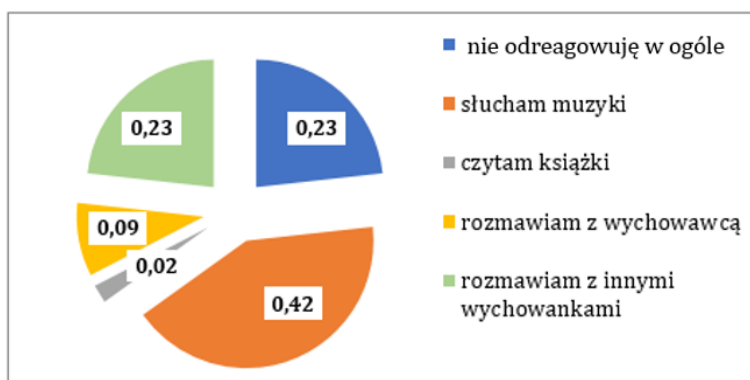
Wykres 7. Czas wolny ponad godzinę

Źródło: Opracowanie własne.

Wykres 8. Sposoby spędzania czasu wolnego przez wychowanków

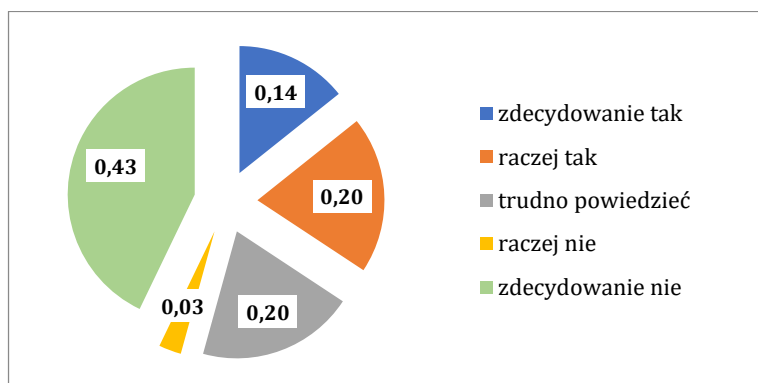
Źródło opracowanie własne.

Wykres 9. Sposób odreagowania sytuacji problemowych przez wychowanków

Źródło: Opracowanie własne.

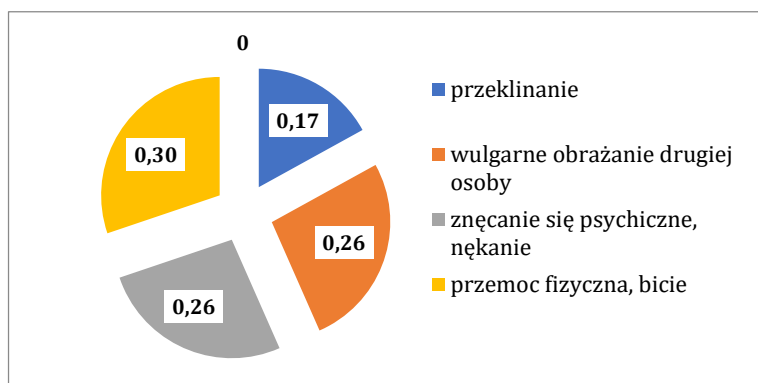

Wykres 10. Pomoc wychowawców w trudnych sytuacjach

Źródło: Opracowanie własne.

Zwrócono się również do badanych z prośbą o określenie, co według nich zalicza się do zachowań agresywnych. Wskazywane odpowiedzi to: bicie, obrażanie drugiej osoby, znęcanie się psychiczne i przeklinanie. W wypowiedziach wychowanków można dostrzec, iż zwrócili oni uwagę na występowanie wszystkich wyżej wymienionych form przemocy, nie uwzględniając przeklinania. Można więc wysnuć wniosek, iż wychowankowie są świadomi form, jakie przyjmuje agresja, przy jednoczesnym zaznaczeniu, iż agresja nie jest przez nich utożsamiana z przeklinaniem (wykres 11).

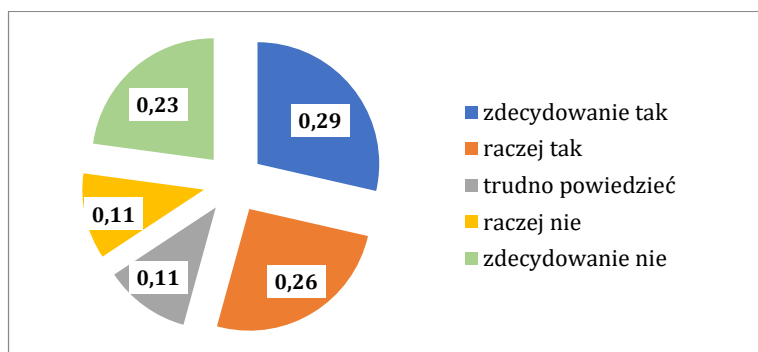
Wykres 11. Zachowania agresywne według osób badanych

Źródło: Opracowanie własne.

Kolejnym etapem badań było ustalenie dominujących form zachowań agresywnych. W celu zbadania skali zjawiska przemocy fizycznej zapytano ba-

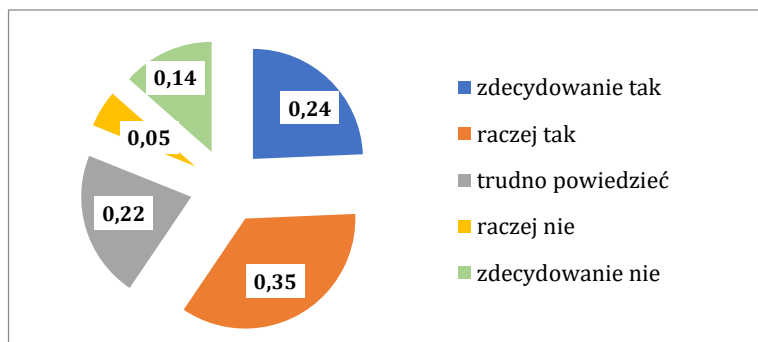
danych, czy podczas pobytu w ośrodku stali się ofiarą pobicia. Rozkład odpowiedzi zaprezentowano na wykresie poniżej. Ponad połowa badanych udzieliła odpowiedzi twierdzącej (wykres 12). By móc wnioskować, jaki rodzaj przemocy wychowankowie MOW w Jaworku stosują, zapytano ich, czy stali się ofiarą przemocy słownej. W tym pytaniu również ponad połowa badanych udzieliła odpowiedzi twierdzącej (wykres 13).

Kolejne pytanie jest bezpośrednio związane z dwoma poprzednimi. Badani zostali poproszeni o udzielenie odpowiedzi, czy podczas przebywania w ośrodku stali się ofiarą przemocy psychicznej. W tym pytaniu znaczna większość udzieliła odpowiedzi twierdzącej (wykres 14). Coraz częstszym zjawiskiem pojawiającym się wśród młodych ludzi jest właśnie używanie przemocy psychicznej. Wnioskować można, iż wychowankowie stosują tę oraz inne rodzaje przemocy w celu uzyskania choćby chwilowej kontroli nad kimś, aby móc poczuć, że to nie oni są zależni od innych, tylko że los innych zależy od nich.

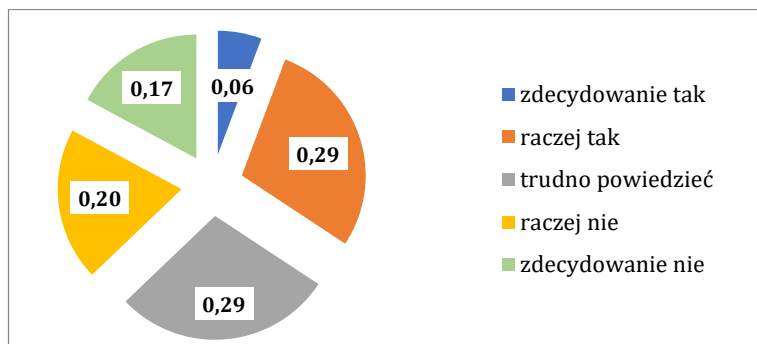
Wykres 12. Wychowankowie jako ofiary pobicia

Źródło: Opracowanie własne.

Wykres 13. Wychowankowie jako ofiary agresji słownej

Źródło: Opracowanie własne.

Wykres 14. Wychowankowie jako ofiary agresji psychicznej

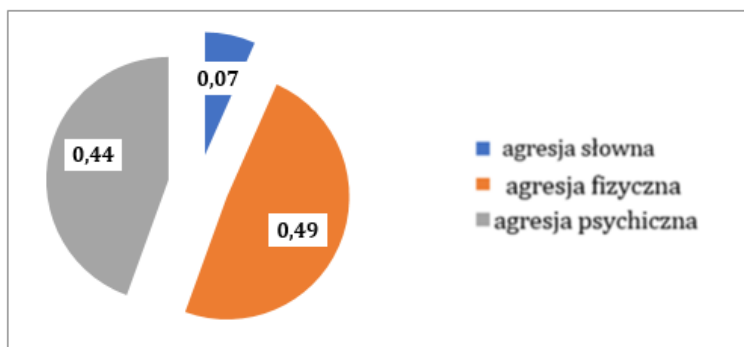
Źródło: Opracowanie własne.

Zapytano również, którą z form przemocy wychowankowie oceniają jako najokrutniejszą. Rozkład odpowiedzi był następujący: przemoc psychiczna, fizyczna oraz słowna (wykres 15). Można przypuszczać, iż istotność zaznaczanych odpowiedzi klasyfikuje się w następujący sposób ze względu na to, iż przemoc fizyczna jest najbardziej dotkliwa w skutkach w chwili jej stosowania i opiera się na strachu przed odczuwaniem bólu fizycznego. Jednakże wychowankowie zaznaczyli na drugim miejscu przemoc psychiczną, co świadczy o skali występowania tego zjawiska i odczuwaniu dotkliwych konsekwencji jej stosowania wobec ofiar.

Dzięki odpowiedzi badanych zgromadzono wiele informacji mówiących o problemie zachowań agresywnych w MOW w Jaworku. Aby móc się dowiedzieć, czy wśród wychowanków jest na nie przyzwolenie, zadano pytanie *Co sądzisz o używaniu agresji wobec innych wychowanków MOW?* Najwięcej osób nie potrafiło się odnieść do pytania, zaznaczając odpowiedź *trudno powiedzieć*. Należy zauważyć jednak, że część wychowanków odpowiedziała, że jest to zdecydowanie dozwolone. Analizując literaturę przedmiotu można wyciągnąć wnioski, że wychowankowie stosujący przemoc fizyczną sami byli bądź są w dalszym ciągu jej ofiarą i jest to jedyne znane im narzędzie służące zdobyciu dominacji w grupie rówieśniczej, szacunku i akceptacji.

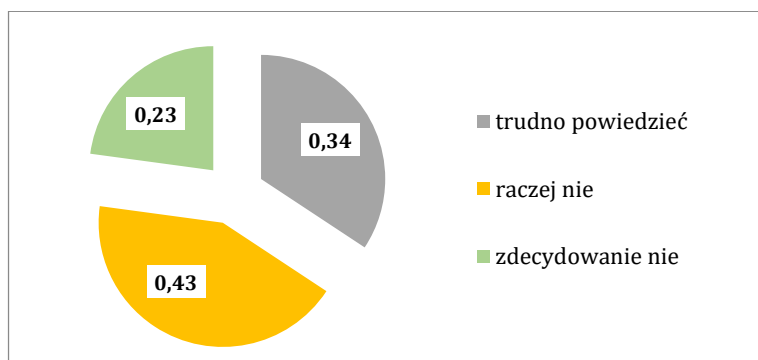
Na pytanie odnoszące się do tego, czy zdaniem wychowanków można rozwiązać problemy poprzez zachowania agresywne, nie pojawiła się żadna odpowiedź twierdząca (wykres 16). Zapytano, czy zachowanie agresywne może kogoś nauczyć poprawnego funkcjonowania w grupie rówieśniczej. Duża część badanych (34%) nie miała zdania na ten temat, natomiast 26% odpowiedziało

twierdząco. Można wnioskować, iż doświadczenia wychowanków mogą kształtować ich myślenie, postrzeganie rzeczywistości, a co za tym idzie również postępowanie w sposób społecznie nieakceptowany.

Wykres 15. Najokrutniejsza forma agresji w opinii wychowanków MOW w Jaworku

Źródło: Opracowanie własne.

Wykres 16. Zachowania agresywne jako sposób rozwiązania problemów w opinii badanych

Źródło: Opracowanie własne.

Jeśli badani wychowywali się w domu, w którym autorytet budowało się poprzez zachowania agresywne a posłuszeństwo wynikało ze strachu przed atakiem, wówczas z dużym prawdopodobieństwem można stwierdzić, że będą oni przenosić ten wzorzec zachowań do środowiska rówieśniczego. 34% badanych wychowanków wskazało, że można zbudować zdecydowanie pozytywne relacje z innym człowiekiem, opierające się na zachowaniach agresywnych. Analizując odpowiedzi badanych osób, można twierdzić, iż ich przekonania są związane

z tym, czego sami doświadczyli w swoim środowisku rodzinnym. Jeśli byli świadkami domowych zachowań agresywnych i widzieli, że członkowie rodziny nie rozstają się, a w dalszym ciągu prowadzą wspólne życie, to przekonania, które prezentują, wydają się zasadne.

Sprawdzono również, czy zdaniem wychowanków możliwe jest stworzenie relacji z drugim człowiekiem bez stosowania wobec niego agresji. Odpowiedzi twierdzącej udzieliła ponad połowa osób (zdecydowanie tak 46% i raczej tak 20%). Niepokojący jest jednak fakt, że wciąż wielu wychowanków (raczej nie – 14%, nie – 6%) uważa, że tworzenie relacji bez użycia agresji jest niemożliwe. Po raz kolejny odniesieniem do przekonań badanych jest ich środowisko rodzinne, panujące w nim zasady i przekonania.

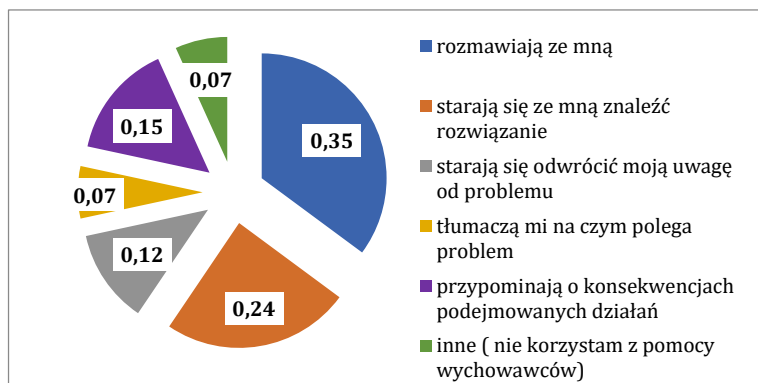
Znając rozmiar zjawiska zachowań agresywnych, jego przyczyny oraz formy, podjęto próbę poznania działań profilaktycznych, niwelujących zachowania agresywne. Chcąc się dowiedzieć, czy wychowawcy wskazują alternatywne sposoby spędzania czasu wolnego, zapytano, czy organizowane przez nich zajęcia są dla badanej grupy atrakcyjne. Odpowiedzi twierdzącej udzieliła co piąta z badanych osób, równocześnie co czwarta osoba uznała, że zajęcia zdecydowanie nie są dla nich atrakcyjne. Można więc wnioskować, iż proponowane zajęcia spełniają oczekiwania zaledwie części wychowanków. Znaczącym utrudnieniem są niewielkie możliwości finansowe, którymi dysponuje ośrodek.

Najczęstszą formą zajęć rozładowujących napięcie w badanej grupie, które oferuje ośrodek, są: siłownia, zajęcia na świeżym powietrzu i zajęcia artystyczne. Dla zdrowego funkcjonowania młodzieży ważna jest aktywność ruchowa, istotne jest jednak, aby odpowiednio wyważyć liczebność grupy znajdującej się jednocześnie w tym samym miejscu, w celu uniknięcia zachowań niepożądanych.

Opisując działania wychowawców, zapytano także badanych o sposób wspierania ich w rozwiązywaniu sytuacji problemowych. Najwięcej prezentowanych odpowiedzi wskazywało na rozmowę bądź wspólne szukanie rozwiązań (wykres 17). Ważne jest, by wychowawcy budowali u swoich podopiecznych zaufanie oraz autorytet. Dzięki takiej relacji ośrodek mógłby stać się bezpiecznym środowiskiem, w którym wychowankowie zawsze mogliby liczyć na pomoc.

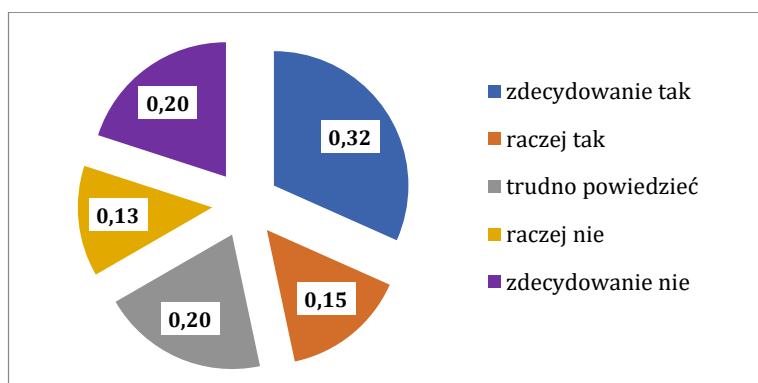
W celu uzyskania informacji o pracy wychowawców na rzecz swoich podopiecznych zapytano także, czy wychowankowie często są zabierani poza teren ośrodka. Duża część dała odpowiedź twierdzącą, jednak pojawiło się także немало odpowiedzi przeczących (wykres 18). Można wnioskować, że nie wszyscy wychowankowie systematycznie zabierani są poza teren ośrodka. Należy przy

tym zwrócić uwagę na liczebność grupy podopiecznych w stosunku do liczby wychowawców pełniących dyżur w danym dniu, która często nie spełnia kryteriów pozwalających na bezpieczne zorganizowanie wycieczki.

Wykres 17. Sposób wsparcia w trudnych sytuacjach wychowanków przez wychowawców

Źródło: Opracowanie własne.

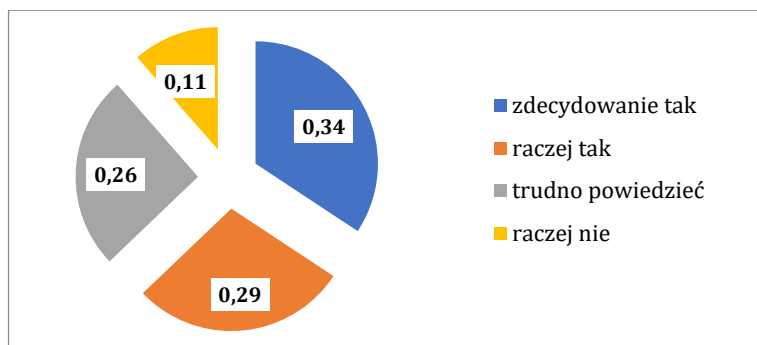
Wykres 18. Deklaracje badanych dotyczące możliwości wyjazdów poza teren ośrodka

Źródło: Opracowanie własne.

Chcąc zweryfikować, czy rzeczywiście część wychowanków nie jest systematycznie zabierana poza teren ośrodka, zapytano, czy jeśli jest organizowany wyjazd, to czy każdy może z niego skorzystać (wykres 19). Zdecydowana większość odpowiedzi była twierdząca, dlatego też można wnioskować, iż wychowawcy organizują podopiecznym wyjazdy, lecz nie wszyscy wyrażają chęć uczestnictwa w nich. Równie znaczącym zdaje się fakt, iż część wychowanków nie spełnia wymogów regulaminowych ośrodka w danym okresie czasowym,

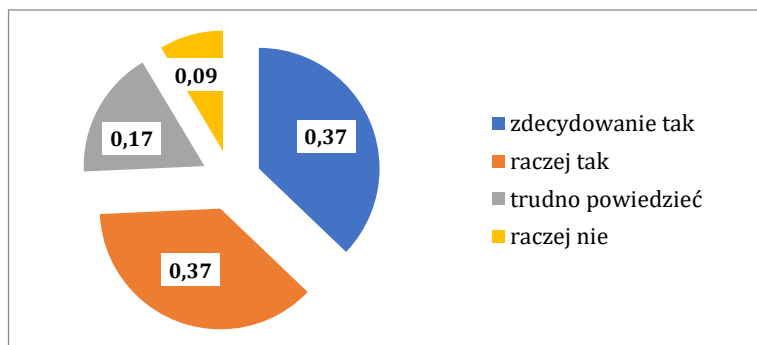
łamiąc standardy zachowań poprawnych, co uniemożliwia im branie czynnego udziału w organizowanych przedsięwzięciach.

Szukając przyczyny zachowań agresywnych wśród wychowanków, zapytano także, czy zdaniem badanych, jeżeli osoba przebywająca w ośrodku stosuje agresję, ponosi z tego tytułu konsekwencje. Niemal wszyscy odpowiedzieli twierdząco (wykres 20). Zasadne więc wydaje się twierdzenie, iż przyczyn zachowań agresywnych nie należy szukać w braku konsekwencji ponoszonych za czyn niedozwolony.

Wykres 19. Możliwość korzystania z wyjazdów przez wszystkich wychowanków

Źródło: Opracowanie własne.

Wykres 20. Wyciąganie konsekwencji wobec osób stosujących agresję

Źródło: Opracowanie własne.

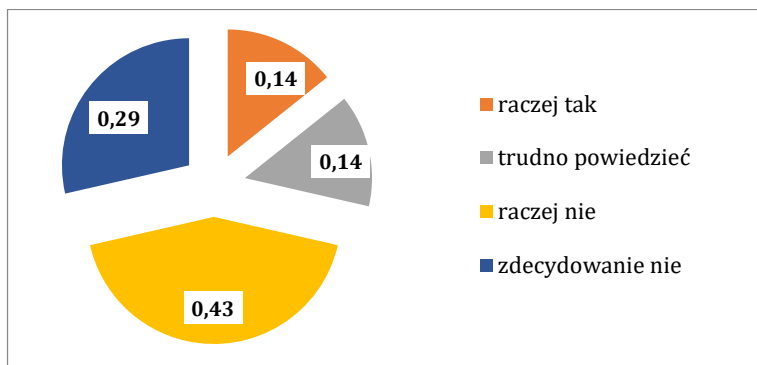
Wykres 21 ilustruje opinie wychowanków na temat nakładanych na nich przez wychowawców konsekwencji mających na celu hamowanie zachowań agresywnych. Znaczna część wychowanków udzieliła odpowiedzi przeczącej. Odpowiedzi te świadczą o braku myślenia perspektywicznego i przyszłościowego stosujących przemoc. Ponoszone przez nich konsekwencje jedynie tymczasowo hamują tendencję do zachowań agresywnych, nie eliminując ich

całkowicie. Dlatego należy zwrócić uwagę na budowanie relacji na płaszczyźnie podopieczny – wychowawca, która jest kluczowym elementem procesu resocjalizacji i readaptacji nieletnich. Zasadne wydaje się podkreślenie, iż każda kara powinna być nakładana indywidualnie, ponieważ ma ona dla każdego wychowanka inną wartość, dotyka go w różnym stopniu. Równie niebezpieczne, popychające podopiecznych do stosowania zachowań agresywnych jest poczucie niesprawiedliwości i bezsilności osób, które nie dopuściły się agresji wobec współwychowanków.

W celu zdobycia informacji o wymiarze kar stosowanych wobec wychowanków zadano także pytanie, jakie ponoszą konsekwencje zachowań agresywnych. Najczęściej występującą odpowiedzią były: brak możliwości wyjazdu na przepustki, zakaz używania telefonu oraz brak możliwości wyjazdów rekreacyjnych poza teren ośrodka (wykres 22). Mimo iż nakładane na respondentów kary wydają się być bardzo dotkliwe, niestety, skala zachowań agresywnych jest wciąż bardzo duża.

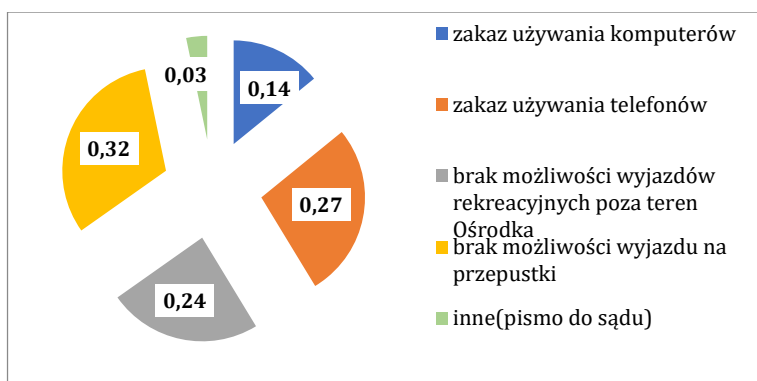
Nawiązując do poprzedniego pytania, poproszono wychowanków o udzielenie odpowiedzi, co, ich zdaniem, najskuteczniej zahamowałoby nasilanie się zachowań agresywnych. Prezentowane odpowiedzi to: brak możliwości wyjazdu na przepustkę, nałożenie na osobę zachowującą się agresywnie dodatkowych obowiązków (np. sprzątnięcia), brak możliwości korzystania z telefonu przez jakiś czas (wykres 23). Analizując odpowiedzi na to pytanie oraz poprzednie, można dostrzec, iż najskuteczniej na wychowanków działa brak możliwości wyjazdu na przepustki. Wychowawcy winni konsekwentnie odbierać niestosującym się do zasad wychowankom możliwość odwiedzenia swojego miejsca zamieszkania. Takie działania prowadzone przez kadrę mogłyby znacznie zredukować zjawisko zachowań agresywnych wśród młodzieży z MOW w Jaworku.

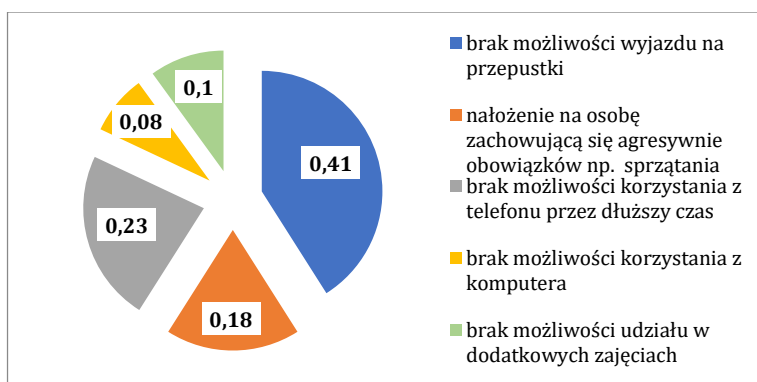
Wykres 21. Nakładane na wychowanków kary hamują zachowania agresywne

Źródło: Opracowanie własne.

Wykres 22. Rodzaj konsekwencji wyciąganych wobec wychowanków stosujących agresję

Źródło: Opracowanie własne

Wykres 23. Najskuteczniejsze formy stosowanych przez wychowawców kar

Źródło: Opracowanie własne.

Podsumowując, szczególną uwagę należy zwrócić na kształtowanie u wychowanków umiejętności społecznych. Powinny być one ćwiczone od najmłodszych lat. Wychowankowie znajdujący się w MOW w Jaworku często nie znają innych sposobów radzenia sobie z napięciem czy sytuacją trudną jak zachowania agresywne. Niejednokrotnie agresja werbalna wobec innych jest wynikiem tego, iż był to naturalny język w środowisku rodzinnym wychowanków. Dlatego właśnie jego używają, chcąc wyrazić swoje zdanie. Modelowanie niewłaściwych zachowań w środowisku rodzinnym może być przyczyną stosowania agresji przez osoby badane.

Skoro jawi się właśnie taki obraz wychowanków, szczególną uwagę w pracy z nimi należy zwrócić na:

- naukę radzenia sobie ze stresem oraz ogólne rozwijanie kompetencji miękkich,
- pokazywanie zachowań alternatywnych, mogących rozładować napięcie w sposób konstruktywny,
- budowanie relacji opartej na zaufaniu,
- wspieranie i edukowanie rodzin adolescentów.

Bibliografia

- Aronson E., *Człowiek istota społeczna*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2009.
- Barłóg K., Tłuczek-Tadla E., Żak M., *Przemoc i agresja jako zagrożenia bezpieczeństwa i rozwoju dziecka*, Wydawnictwo Państwowej Wyższej Szkoły Techniczno-Ekonomicznej w Jarosławiu, Jarosław 2013.
- Helios J., Jedlecka W., *Współczesne oblicza przemocy. Zagadnienia wybrane*, Uniwersytet Wrocławski, Wrocław 2017.
- Kalka J., *Młodzież 2016. Raport z badania sfinansowanego przez Krajowe Biuro do Spraw Przeciwdziałania Narkomanii*, Warszawa 2016.
- Pospiszyl J., *Przemoc w rodzinie*, WSiP, Warszawa 1994.